

FNs nye miljøsjef

Hvor miljøvennlig er din livsstil?

Den nye sjefen for FNs miljøprogram, tysk-brasilianeren Achim Steiner, beskrives som en fremragende, dynamisk og sterk leder med et brennende engasjement.

TEKST: AUDUN GARBERG
ag@naturvern.no

Steiner er formelt nominert av FNs generalsekretær Kofi Annan, og forventes å bli valgt av generalforsamlingen for en periode på fire år. Den nye miljøsjefen kommer fra jobben som direktør for Verdens naturvernunion, IUCN.

— Han har jobbet både på grasrotnivå og på det høyeste nivå med utforming av internasjonal politikk for å adressere sammenhengen mellom miljøets bærekraft, sosial likhet og økonomisk utvikling, sa en talsmann for Kofi Annan til FNs egen nyhetstjeneste.

Miljøøkonom

Achim Steiner overtar roret i UNEP 15. juni. FNs nye miljøsjef ble født i Brasil i 1961 og bodde der de første ti årene av sitt liv. Steiner har studert i Storbritannia og Tyskland, med spesialisering innen miljøøkonomi, regional planlegging, internasjonal utvikling og miljøpolitikk. Siden 2001 har han ledet IUCN med hovedkvarter i Geneve og over 1000

medlemmer, deriblant stater, myndighetsorganer og frivillige organisasjoner i 140 land. Før Steiner overtok sjefsjobben i IUCN, ledet han sekretariatet i Verdenskommisjonen for dammer.

Positiv mottagelse

Klaus Töpfer forlot sjefsjobben i UNEP 31. mars etter to fireårsperioder. Töpfer beskriver sin etterfølger som en ”fremragende person fra en gruppe fremragende kandidater”.

— Jeg er overbevist om at valget av Achim Steiner vil vise seg å være en riktig avgjørelse som vil bringe ungdommelighet, dynamikk, intellekt og et dypt engasjement inn i arbeidet med miljø og bærekraftig utvikling, sier Töpfer.

Kofi Annans valg høster også ros fra James Leape, direktør for WWF international:

— Achim Steiner er en dynamisk og sterk leder med et brennende engasjement for miljøet. Han er vidt respektert og har et rulleblad som viser at han kan prestere. Det er ingen tvil om at han vil bidra enormt til FNs miljøprogram, sier Leape.

kommentar
EDGAR HERTWICH
Leder for Program for
industriell økologi, NTNU,
Trondheim

Mange av oss foretrekker miljøvennlige produkter og ønsker å ha en minst mulig miljøbelastende livsstil. Vi kjøper økologisk melk og bananer merket rettferdig handel (Max Havelaar), kjører hybridbiler, fyrer med pelletsovner og panter ølflasker. Men hvordan vet vi at vi fokuserer på viktige områder? Og hvordan vet vi om valgene vi tar faktisk er mer miljøvennlige enn de konvensjonelle alternativene? I enkelte tilfeller er det entydig: Hybridbiler bruker beviselig mindre drivstoff enn vanlige biler av samme størrelse, og bilkjøring står for store deler av klimagassutslippet. I andre tilfeller er det mer tvilsomt. I tillegg finnes det muligens utslipp som vi ikke vet, eller ønsker å vite, noe om. Derfor er det viktig med en systematisk vurdering av miljøaspektene av de ulike alternativene. Livssyklusanalyse (LCA¹) er en metode for å vurdere ulike miljøaspekter ved produkter (eller tjenester) gjennom livsløpet, fra uttak av råmaterialer via produksjon og bruk til avhenting eller gjenbruk. LCA er nyttig for å kartlegge enkelte produkter, for eksempel en kontorstol, eller for å sammenligne to alternativer, for eksempel øl i flaske eller boks. Det i seg selv gir nyttig informasjon når enkeltprodukter eller alternativer er i fokus, og er derfor nyttig for produktutviklere som jobber med kontorstoler eller politikere som vurderer panteordninger. Livssyklusanalyser av enkeltprodukter er imidlertid ikke egnet for å prioritere områder eller gi en oversikt over all miljøbelastning fra en husholdning. For oss som forbrukere er det slett ikke sikkert at vi forstår eller har bruk for opplysningene fra LCA.

Bærekraftig forbruk var i fokus på miljøtoppmøtet i Johannesburg i 2002. Miljøpolitikere fra EU og Norge jobbet hardt for at handlingsplanen fra Johannesburg også skulle fokusere på bærekraftig forbruk og produksjon. Ifølge deklarasjonen fra Johannesburg skal vi bruke LCA for å jobbe med bærekraftig forbruk. Siden det slett ikke var klart hvordan LCA skal brukes for å komme fram til et bærekraftig forbruksmønster fikk jeg i oppdrag fra EU å undersøke spørsmålet nærmere. Studien bekrefter både det vi vet om husholdningers

Artikkelforfatter Edgar Hertwich er leder for Program for industriell økologi ved NTNU i Trondheim. Her følger et utdrag av Hertwichs prisbelønte artikkel som tidligere har stått på trykk i tidsskriftet “Environmental Science and Technology”.

miljøprofil allerede, og viser muligheter og behov for å bruke livssyklusmetoder ved implementering av bærekraftig forbruk.

Kvantitative analyser av forbruksmønsteret går tilbake til langt før noen fant på uttrykkene ”bærekraftig” utvikling eller forbruk. Analysene oppstod på 1970-tallet under energikrisen, da folk var opptatt av å redusere sitt energiforbruk for å bevare ressursene til framtidige generasjoner. Det fantes mange ideer for å redusere energibruk i husholdningene, men slett ikke alle førte til en reduksjon av energibruk totalt sett. For eksempel kunne vi bruke strøm for oppvarming, noe som ga et mindre effektivitetstap hos husholdningene enn oljekjeler. Men produksjon av elkraft i fossile kraftverk foregikk med en virkningsgrad på 33 prosent, mye lavere enn virkningsgraden i oljekjelen. Vi kunne unngå å koke middag, og heller bestille pizza. Men pizzasteking og -leveranse bruker energi. Det er derfor viktig å ta med seg energibruken som inngår i produksjon av varer som vi kjøper. Metoden som energianalytikere utviklet for å beregne mengden energi nødvendig for å produsere varer og tjenester baserer seg på kryssløpsanalyse, et sosialøkonomisk verktøy for å modellere blant annet effekten av økt etterspørsel etter varene fordelt på aktivitet og sysselsetting i ulike sektorer. Resultatene av slik ”indirekte” energibruk ble kombinert med ingeniørvitenskaplige beregninger av energibruk direkte i husholdninger.

Den første undersøkelsen ble gjennomført i USA, og resultatene var spennende. For det første var det en utrolig stor mengde med energi som er nødvendig for å tilfredsstille behovene til en (amerikansk) konsument. I 1972 var det 22 kWh per dollar. De viktigste forbruksområdene i den sammenheng er naturlig nok bolig og transport, men overraskende nok er mat nesten like betydelig. Folk som bodde på landet brukte 10 prosent mer energi enn folk med den samme inntekt som bodde i byen. Videre viste det seg at den indirekte energibruken var proporsjonal med inntekt. Økt inntekt fører til større energibehov for å ferdigstille varer og tjenester, noe som innebærer at vekst vil føre til økt indirekte energibruk. Direkte energibruk flater imidlertid ut med økt inntekt siden verken boligstørrelse eller antall bilkilo-

meter er proporsjonal med inntekt. Det samme gjelder imidlertid ikke for indirekte energibruk.

Det andre landet som ble undersøkt var Norge, siden metodens pioner, Robert Herendeen, var gjesteforsker på Universitetet i Trondheim. Resultatene i Norge var ikke så forskjellig fra USA. Mindre enn halvparten av energiforbruk var direkte energibruk i bygning eller bil. Det vil si at energibruk til fremstilling av varer og tjenester som husholdningen konsumerer var viktigere enn kjøpt strøm, fyringsolje og bensin. Det gikk omtrent 2 kWh for hver krone innkjøp. Det var ingen tendens til at energibruk flater ut med økt inntekt.

Undersøkelsesmetoden ble imidlertid glemt etter at energiprisene gikk ned til et rimelig nivå i 1982. Metodene ble tatt i bruk igjen de siste årene som følge av ny interesse for å undersøke utslipp av klimagasser og andre miljøbelastninger. Det er spesielt i Nederland og Japan at metoden har blitt videreutviklet og brukt i flere studier for å undersøke for eksempel ulike byer og for å forsøke å påvirke forbruksmønsteret til utvalgte husholdninger.

I mellomtiden har det vært gjennomført studier i flere land, mest for energi og klimagasser. Studiene forutsetter ofte at de importerte varene som husholdninger kjøper har samme utslipp som lignende varer produsert i hjemlandet. Det er imidlertid stor variasjon i gjennomsnittlig energibruk per innbygger, fra 100 000 kWh per år i USA til 36 000 kWh i Norge, 18 000 i Brasil og 3600 i India. En sammenligning viser at bygninger er ansvarlig for 40-50 prosent, transport for mellom 8 (India) og 36 prosent (USA) og mat for mellom 22 (India) og 7 prosent (USA) av energibruken. Det er også stor variasjon i klimagassutslipp per enhet energi produsert, hvor land med mer miljøvennlig kraftproduksjon – Europa og spesielt Norge – kommer mye bedre ut enn land som USA eller Australia.

I studiene er også sammenhengen mellom inntekt og energibruk undersøkt. Det viser seg at i India øker energibruken med 67 prosent for hver dobling av inntektsnivået, mens tilsvarende tall i Danmark er 90 prosent. Andre studier ligger mellom disse ytrepunktene. Det er imidlertid ikke bare inntekt som bestemmer en husholdnings miljøprofil. En nederlandsk

studie viser at enslige bruker mer energi per person enn større familier, at folk i byen bruker mindre enn folk på landet med lik inntekt, og at eierskap av bil ga økt energibruk. Selv med alle disse forklaringsvariablene var det fortsatt en betydelig del av variasjonen i husholdningenes energibruk som ikke kunne forklares av variablene som ble undersøkt. Forskjeller i både atferd og teknologi kan være forklaringen. Student Nina Holck-Steen ved NTNUs Program for industriell økologi jobber for tiden med en tilsvarende analyse for Norge.

Analysene går ut fra at importerte varer har samme utslippintensitet som nasjonalt produserte varer, fordi det er krevende å beregne utslipp knyttet til produksjon i flere land. Antagelsen er tvilsom. Glen Peters og undertegnede har utviklet slike estimater, og våre beregninger viser en rekke overraskende resultater. Det viser seg at import fra u-land gir høyere utslipp enn tidligere antatt, fordi utslippintensiteten i u-land er betydelig høyere. Spesielt produksjon av klær er sterk underestimert. Det krever mange kjemikalier og mye energi, og er faktisk like viktig som produksjon av matvarer.

Vurdering av husholdningers miljøprofil kan ikke bare gjøres for å kartlegge situasjonen i dag. Metoden er et verktøy for å bygge et mer miljøvennlig samfunn på sikt, og peker på områder hvor endringer i konsum og teknologi er nødvendig. Scenarier kan belyse ulike demografiske, sosiale og teknologiske utviklingstrender, både for å identifisere mulige tydelige forbedringer og for å advare mot utvikling som kan føre til økt miljøbelastning. Metoden kan brukes for å planlegge og senere evaluere forsøk og tiltak for et mer miljøvennlig forbruksmønster. Jeg har vært med på å evaluere et bilfritt boligområde i Wien. Resultatet bekrefter at en betydelig reduksjon av miljøbelastningen vil være knyttet til transport og oppvarming, som også var i fokus i prosjektet. Økt forbruk av andre varer kompenseres ikke reduksjonene som ble oppnådd innen områdene transport og oppvarming. Jeg mener at flere slike prosjekter som eksperimenterer med en miljøvennlig livsstil bør settes i gang for å utforske muligheter for et bærekraftig samfunn.

1) Life Cycle Assessment